

แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กันยายน 2567

แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

การจัดทำแผนการใช้ที่ดินดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 72 (1) ที่ได้บัญญัติให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยแผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ได้นำแนวคิดขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) และ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) มาปรับใช้ คือ ความเหมาะสมทางกายภาพ ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ การยอมรับจากสังคม การสร้างความยั่งยืนให้สิ่งแวดล้อม และเสนอทางเลือกการใช้ที่ดิน ร่วมกับวิธีการที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินคุณภาพที่ดิน เป็นต้น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 ร่วมกับกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน ในดำเนินงานวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล โดยพิจารณาภาพรวมของสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ในการระบุปัญหา ความต้องการของเกษตรกร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น ได้จัดทำแผนกิจกรรม/โครงการ เพื่อขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม รักษาสภาพแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
กันยายน 2567

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญรูป	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน	1-1
1.2 หลักการและเหตุผล	1-1
1.3 วัตถุประสงค์	1-1
1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน	1-1
1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-2
1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล	1-2
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	
2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	2-1
2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง	2-1
2.3 สภาพภูมิประเทศ	2-1
2.4 สภาพภูมิอากาศ	2-3
2.5 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน	2-5
2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	2-9
บทที่ 3 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ	
3.1 ทรัพยากรป่าไม้	3-1
3.2 ทรัพยากรน้ำ	3-1
3.3 ทรัพยากรดิน	3-2
บทที่ 4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)	
4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)	4-1
4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน	4-4
บทที่ 5 การประเมินคุณภาพที่ดิน	
5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ	5-1
5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล	5-2
5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน	5-2

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 แผนการใช้ที่ดิน	
6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	6-1
6.2 แผนการใช้ที่ดิน	6-2
บทที่ 7 การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน	
7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน	7-1
7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน	7-1
7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น	7-2
7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	7-2
เอกสารอ้างอิง	อ-1
ภาคผนวก	ผ-1

สารบัญญัตราง

ตารางที่		หน้า
2-1	สถิติภูมิอากาศ คาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566) ณ สถานีตรวจอากาศ จังหวัดชัยภูมิ	2-4
2-2	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น	2-6
2-3	จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ปี 2566	2-9
2-4	จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ปี 2566	2-10
2.5	รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น	2-11
3-1	สมบัติดิน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น	3-3
5-1	ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ ที่ดิน	5-2
5-2	ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น	5-3
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น	6-4
7-1	กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน	7-6
7-2	กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น	7-7
7-3	เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณโครงการนำร่อง ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)	7-8

สารบัญญรูป

รูปที่		หน้า
1-1	กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	1-3
2-1	ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น	2-2
2-2	สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดขอนแก่น	2-4
2-3	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น	2-8
3-1	ทรัพยากรดิน ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น	3-4
4-1	การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น	4-3
4-2	ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น	4-4
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น	6-6
7-1	ทรัพยากรดินมีปัญหาตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น	7-4
7-2	อุทกธรณีวิทยา ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น	7-5

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1)วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันกรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นการวางกรอบเชิงนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนและในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาฐานการผลิตด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอด ห่วงโซ่อุปทาน แผนการใช้ที่ดินระดับตำบลจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว

ทั้งนี้กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นในการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดดินที่มีมูลค่าสูงไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด ซึ่งบริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยุทธศาสตร์แผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อรักษาเสถียรภาพของทรัพยากรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนภายใต้การพัฒนาด้านต่าง ๆ ของตำบล

1.3.2 เพื่อให้การใช้ที่ดินมีผลตอบแทนสูงสุดต่อหน่วยเนื้อที่อย่างยั่งยืน

1.3.3 เพื่อให้เกิดการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น และอยู่บนหลักการของโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio – Circular – Green Economy: BCG Model)

1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

1.4.1 ระยะเวลา 1 ตุลาคม 2566–30 กันยายน 2567

1.4.2 สถานที่ ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5.1 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทรัพยากร ประกอบด้วย

1) ด้านกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิอากาศ สภาพการใช้ที่ดิน เขตป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

2) ด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การถือครองที่ดิน ลักษณะทางเศรษฐกิจของตำบล จำนวนประชากร เป็นต้น

3) ด้านนโยบายและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ยุทธศาสตร์ภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลหรือ องค์การบริหารส่วนตำบล

1.5.2 จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ประเด็นปัญหา ความต้องการด้านต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเกษตรกรในตำบล

1.5.3 ประเมินคุณภาพของที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกที่มีมูลค่าของตำบล

1.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 1.5.1 ถึง 1.5.3 เพื่อใช้ประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน

1.5.5 กำหนด (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

1.5.6 รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น

1.5.7 ปรับปรุง (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินฉบับสมบูรณ์

1.5.8 นำแผนการใช้ที่ดินเข้าสู่คณะทำงานวิชาการของเขตฯ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน/สมบูรณ์ของเนื้อหาและองค์ประกอบ

1.5.9 เผยแพร่แผนการใช้ที่ดินเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นำแผนการใช้ที่ดินที่จัดทำขึ้นไปประกอบการจัดทำแผนการพัฒนาของตำบล เพื่อนำไปสู่การของบประมาณที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพด้านการผลิตและสภาพของทรัพยากรของตำบล

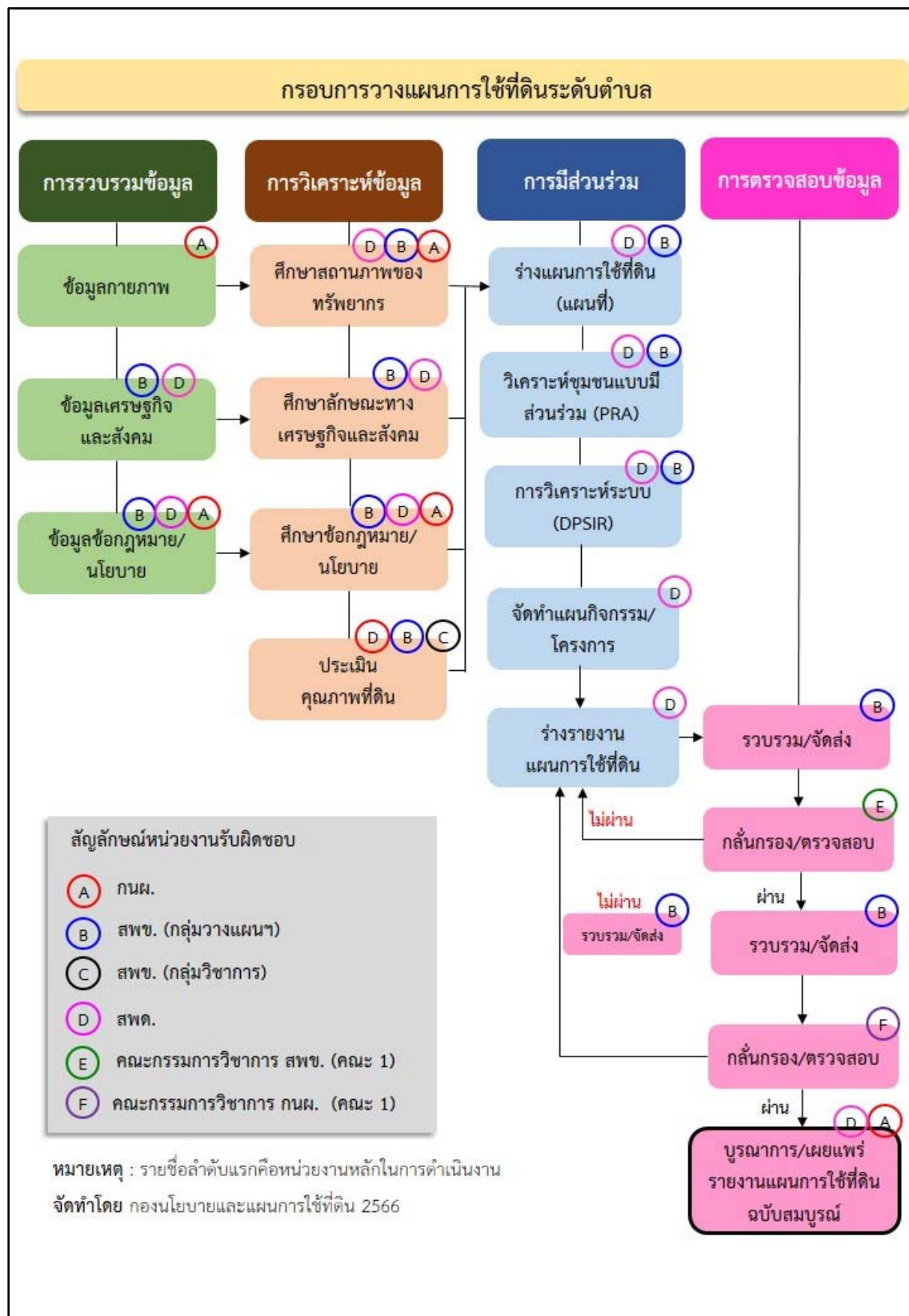
2) กรมพัฒนาที่ดิน โดยสถานีพัฒนาที่ดิน กำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขตและสามารถใช้ประกอบการของบประมาณในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ

3) หน่วยงานราชการอื่น ๆ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขต

จากขั้นตอนที่กล่าวข้างต้น สามารถจัดทำกรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลแสดงดังรูปที่ 1-1

1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล

“ตำบลท่าวัดชุมชนน่าอยู่ สภาพแวดล้อมดี คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม”
(องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวัด, 2567)

รูปที่ 1-1 กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเวียงน้อย มีพื้นที่ประมาณ 35.43 ตารางกิโลเมตร หรือ 22,144 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (รูปที่ 2-1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลละหานนา ตำบลเวียงน้อย อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลขุนทอง อำเภอบัวใหญ่ ตำบลโนนจาน อำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลทางขวาง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลโนนสำราญ อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง

ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น แบ่งส่วนการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน ดังนี้

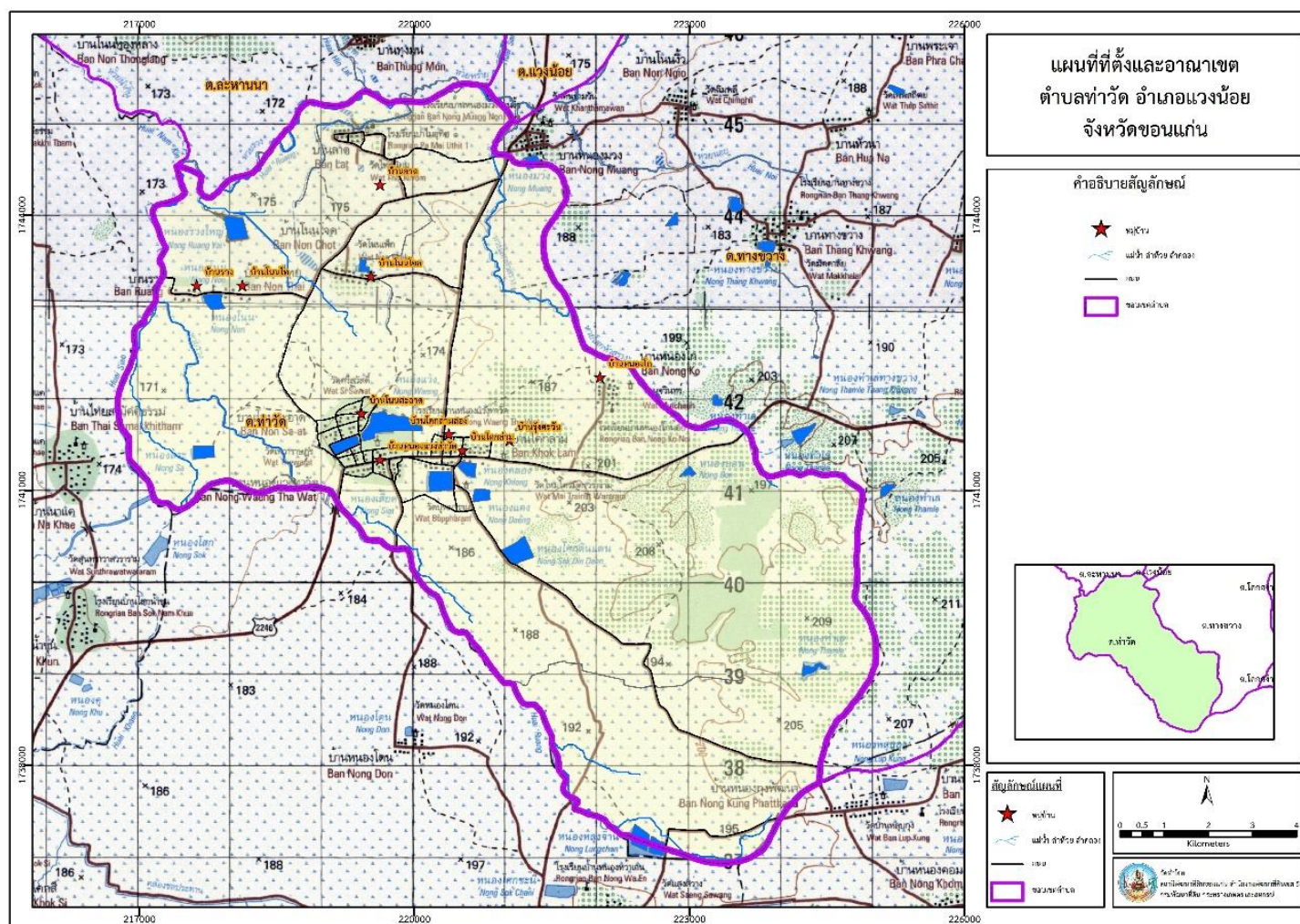
หมู่ที่ 1 บ้านโคกลำ	หมู่ที่ 6 บ้านลาด
หมู่ที่ 2 บ้านหนองแวงท่าวัด	หมู่ที่ 7 บ้านหนองโกน้อย
หมู่ที่ 3 บ้านถนนสะอาด	หมู่ที่ 8 บ้านโนนไธ
หมู่ที่ 4 บ้านรวง	หมู่ที่ 9 บ้านรุ่งตะวัน
หมู่ที่ 5 บ้านโนนโจด	หมู่ที่ 10 บ้านโคกลำสอง

2.3 สภาพภูมิประเทศ

ตำบลท่าวัด ลักษณะพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ และลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีลำน้ำ ลำห้วยไหลผ่านที่สำคัญ เช่น ห้วยรวง ห้วยเสียว ห้วยโสกหัวสร้าง

แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 2-1 ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

2.4 สภาพภูมิอากาศ

จากการศึกษาสถิติภูมิอากาศคาบ 30 ปี (พ.ศ.2537-2566) พบว่า ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 อุณหภูมิ

มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยทั้งปี 27.6 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 36.5 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 18.9 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม

2.4.2 ปริมาณน้ำฝน

มีปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี 1,181.6 มิลลิเมตร มีฝนตกประมาณ 107 วัน เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด ในเดือนกันยายน มีปริมาณฝน 261.2 มิลลิเมตร และมีฝนตกประมาณ 18 วัน

2.4.3 สมดุลน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2537-2566) ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดชัยภูมิ ได้นำมาวิเคราะห์สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูกาลเพาะปลูกพืชตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ คือ ปริมาณน้ำฝน และศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (ET_o) ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0 โดยใช้สมการ Penman-Monteith สามารถสรุปสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝนได้ดังนี้

ช่วงที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน

ช่วงที่มีน้ำมากเกินพอ เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม

ช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้งที่ค่าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งพืชอาจเสียหายจากการขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนมีนาคม (ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-2)

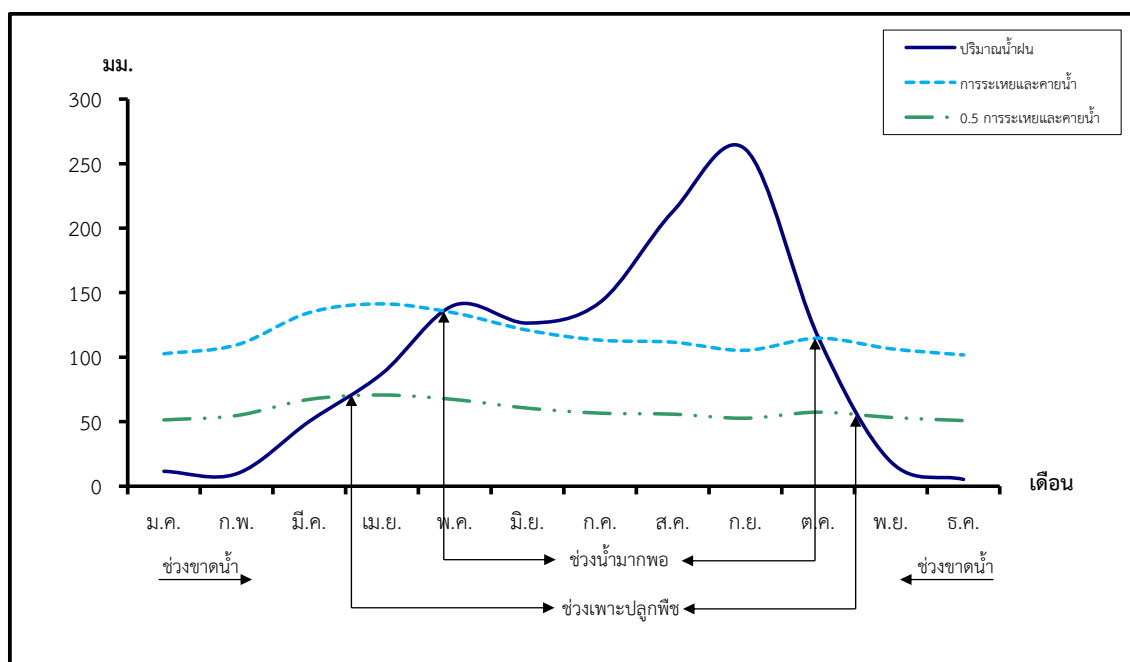
ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2537-2566) ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดชัยภูมิ¹

เดือน	อุณหภูมิ (°ซ.)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ ² (มม.)	ปริมาณฝนใช้การ ² (มม.)
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย					
ม.ค.	18.9	31.2	24.6	61.0	11.5	1.5	102.6	11.3
ก.พ.	20.9	33.5	26.8	59.0	9.6	2.4	109.5	9.5
มี.ค.	23.5	35.7	29.1	60.0	50.2	5.4	134.5	46.2
เม.ย.	25.1	36.5	30.1	64.0	87.2	8.0	141.3	75.0
พ.ค.	25.3	34.9	29.3	73.0	140.4	14.0	134.2	108.9
มิ.ย.	25.1	34.1	29.0	74.0	126.4	12.8	120.9	100.8
ก.ค.	24.7	33.0	28.2	77.0	142.5	14.7	113.2	110.0
ส.ค.	24.4	32.4	27.8	79.0	212.8	16.5	111.6	140.3
ก.ย.	24.2	32.0	27.5	82.0	261.2	18.1	105.3	151.1
ต.ค.	23.6	31.9	27.3	75.0	115.7	10.0	114.7	94.3
พ.ย.	21.8	31.6	26.4	67.0	18.9	2.7	106.5	18.3
ธ.ค.	19.4	30.4	24.5	62.0	5.2	0.9	101.7	5.2
เฉลี่ย	23.1	33.1	27.6	69.4	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	1,181.6	107.0	1,396.0	870.9

หมายเหตุ : ¹เป็นสถานีตรวจอากาศที่ใกล้พื้นที่ตำบลมากที่สุด

²จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2567)

รูปที่ 2-2 สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดขอนแก่น

2.5 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน

จากฐานข้อมูลของกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2567) พบว่า สภาพการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสำรวจโดยกลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน ประกอบด้วยประเภทการใช้ที่ดินต่าง ๆ ดังนี้ (ตารางที่ 2-2 และรูปที่ 2-3)

2.5.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,188 ไร่ หรือร้อยละ 5.37 ของเนื้อที่ตำบล

2.5.2 พื้นที่เกษตรกรรมมีเนื้อที่ 18,498 ไร่ หรือร้อยละ 83.52 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ที่ดินด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) เกษตรผสมผสาน มีเนื้อที่ 52 ไร่ หรือร้อยละ 0.23 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม
 - 2) พื้นที่นา มีเนื้อที่ 15,003 ไร่ หรือร้อยละ 67.75 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ นาข้าว นาร้าง นาข้าว+พืชผัก
 - 3) พืชไร่ มีเนื้อที่ 2,201 ไร่ หรือร้อยละ 9.94 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ไร่ร้าง
 - 4) ไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 382 ไร่ หรือร้อยละ 1.72 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ยูคาลิปตัส ยางพารา ไม้ยืนต้นร้าง/เสื่อมโทรม
 - 5) ไม้ผล มีเนื้อที่ 23 ไร่ หรือร้อยละ 0.10 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ไม้ผลผสม มะม่วง กล้วย
 - 6) พืชสวน มีเนื้อที่ 23 ไร่ หรือร้อยละ 0.10 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พืชผัก
 - 7) พืชไร่เลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 445 ไร่ หรือร้อยละ 2.01 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า พืชไร่เลี้ยงสัตว์ โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก
 - 8) สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีเนื้อที่ 334 ไร่ หรือร้อยละ 1.51 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ สถานที่เพาะเลี้ยงปลา สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้าง
- 2.5.3 พื้นที่ป่า มีเนื้อที่ 163 ไร่ หรือร้อยละ 0.74 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ป่าผลัดใบรกร้างพื้นที่
- 2.5.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,232 ไร่ หรือร้อยละ 5.57 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ บ่อน้ำในไร่นา
- 2.5.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 1,063 ไร่ หรือร้อยละ 4.80 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พืชไร่สลับ ไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ พืชไร่ธรรมชาติ บ่อดิน

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,188	5.37
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	1,073	4.85
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	84	0.38
U502	โรงงานอุตสาหกรรม	13	0.06
U503	ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร	7	0.03
U601	สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	11	0.05
A	พื้นที่เกษตรกรรม	18,498	83.52
A001	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	52	0.23
A100	นาไร่	71	0.32
A101	นาข้าว	14,926	67.40
A101+A502	นาข้าว+พืชผัก	6	0.03
A200	ไร่ไร่	88	0.40
A203	อ้อย	243	1.10
A204	มันสำปะหลัง	1,870	8.44
A300	ไม้ยืนต้นไร่/เสื่อมโทรม	32	0.14
A302	ยางพารา	37	0.17
A304	ยูคาลิปตัส	302	1.36
A315	ไม้ปลูกเพื่อการค้า	11	0.05
A401	ไม้ผลผสม	46	0.21
A407	มะม่วง	9	0.04
A411	กล้วย	2	0.01
A422	มะนาว	1	-
A502	พืชผัก	23	0.10
A701	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	72	0.33
A702	โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	370	1.67
A703	โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก	3	0.01
A900	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไร่	78	0.35

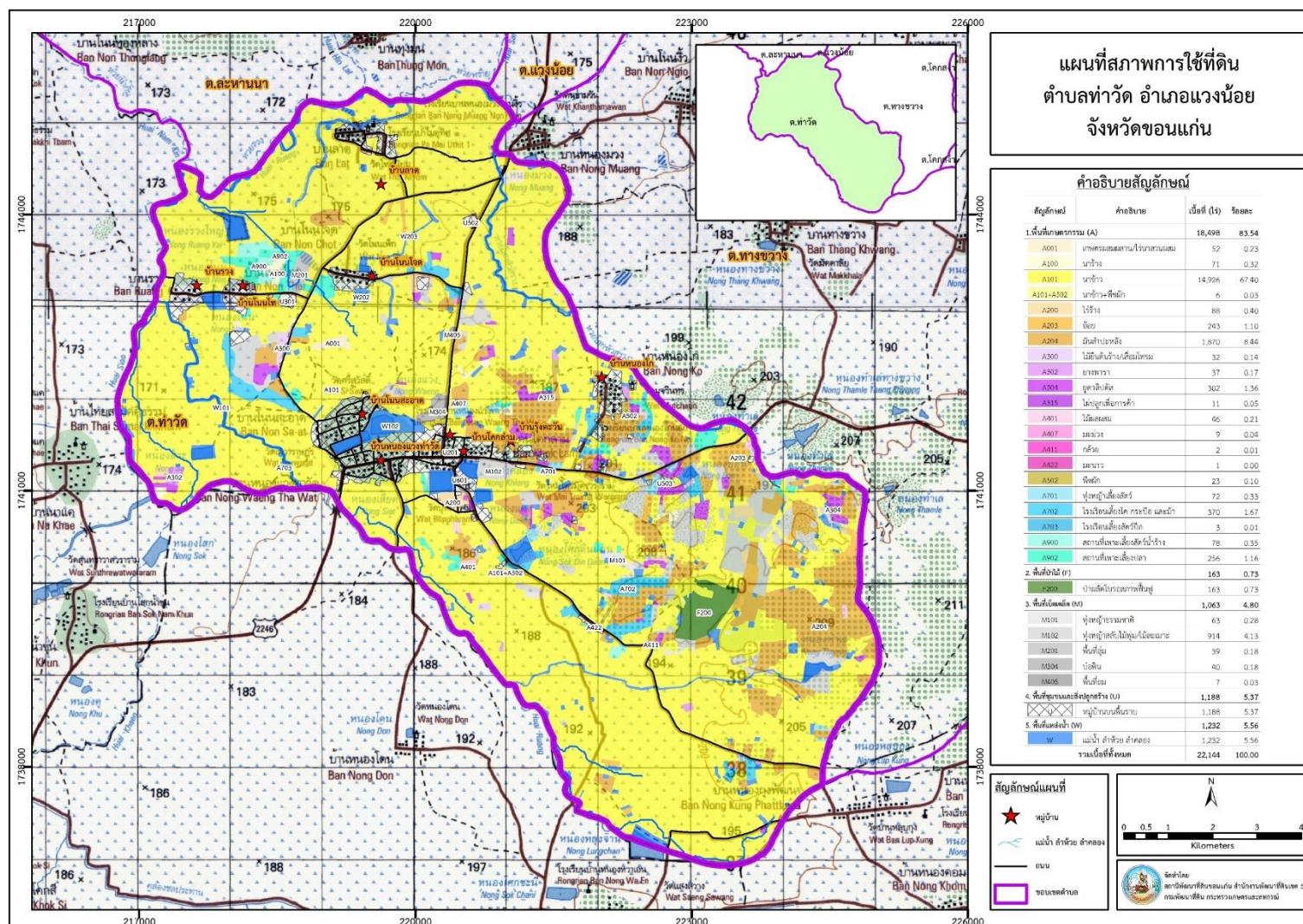
ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A902	สถานที่เพาะเลี้ยงปลา	256	1.16
F	พื้นที่ป่าไม้	163	0.74
F200	ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	163	0.74
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	1,063	4.80
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	63	0.28
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	914	4.13
M201	พื้นที่ลุ่ม	39	0.18
M304	บ่อดิน	40	0.18
M405	พื้นที่ถม	7	0.03
W	พื้นที่แหล่งน้ำ	1,232	5.57
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	443	2.00
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	412	1.86
W202	บ่อน้ำในไร่นา	347	1.57
W203	คลองชลประทาน	30	0.14
ผลรวมทั้งหมด		22,144	100.00

หมายเหตุ : เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 2-3 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.6.1 ประชากร

จากหลักฐานทะเบียนราษฎร์ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2566 พบว่าประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลท่าวัด มีประชากรรวม 5,417 คน แยกเป็นชาย 2,681 คน เป็นหญิง 2,736 คน ความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 152.89 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,612 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,099 ครัวเรือน หรือร้อยละ 68.18 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 513 ครัวเรือน หรือร้อยละ 31.82 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ดังรายละเอียด ในตารางที่ 2-3 และตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

ตำบล/หมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
ตำบลท่าวัด	1,612	2,681	2,736	5,417
หมู่ที่ 1 โคกล่าม	298	450	466	916
หมู่ที่ 2 หนงแวงท่าวัด	253	423	454	877
หมู่ที่ 3 ถนนสะอาด	254	446	438	884
หมู่ที่ 4 รวง	134	228	228	456
หมู่ที่ 5 โนนโจด	97	171	162	333
หมู่ที่ 6 ลาด	101	165	169	334
หมู่ที่ 7 หนงโกนน้อย	108	193	192	385
หมู่ที่ 8 โนนไท	79	114	126	240
หมู่ที่ 9 รุ่งตะวัน	149	242	267	509
หมู่ที่ 10 โคกล่ามสอง	139	249	234	483

ที่มา: กรมการปกครอง (2566)

ตารางที่ 2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

รายการ	จำนวน ครัวเรือน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ¹⁾	1,612	100.00
- จำนวนครัวเรือนเกษตรที่มากขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร ²⁾	1,099	68.18
- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ และจำนวนครัวเรือนเกษตร ที่ไม่ได้มากขึ้นทะเบียนฯ	513	31.82

ที่มา: 1) กรมการปกครอง (2566)

2) กรมส่งเสริมการเกษตร (2566)

2.6.2 การถือครองที่ดิน

ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่รวมทั้งหมด 22,144 ไร่ และมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,612 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-3) จากการวิเคราะห์พบการถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 13.74 ไร่ จากข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของตำบล มีพื้นที่เกษตรกรรม 18,498 ไร่ หรือร้อยละ 83.52 ของเนื้อที่ตำบล (ตารางที่ 2-2) และเมื่อนำมาประเมินพบการถือครองที่ดินทางการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 16.83 ไร่

2.6.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพในตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ เนื่องจากจำนวนครัวเรือนเกษตรที่ขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,099 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-4) มีการใช้ที่ดินสำหรับปลูกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่งรองลงมา ได้แก่ มันสำปะหลัง เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์โดยส่วนใหญ่เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีการค้าขาย และรับจ้างทั่วไป

2.6.4 ด้านรายได้-รายจ่าย

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของกรมการพัฒนาชุมชน ปี 2566 พบว่า รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 193,266 บาท รายได้บุคคลเฉลี่ยปีละ 62,192 บาท รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 120,381 บาท รายจ่ายบุคคลเฉลี่ยปีละ 38,738 บาท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารายได้ครัวเรือนมากกว่ารายจ่ายครัวเรือนปีละ 72,885 บาท และรายได้บุคคลมากกว่ารายจ่ายบุคคลปีละ 23,454 บาท ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

ตำบล/หมู่บ้าน	แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)		รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ปี)	
	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง	ครัวเรือน	บุคคล	ครัวเรือน	บุคคล
ตำบลท่าวัด	94,176	33,726	35,567	29,798	193,266	62,192	120,381	38,738
หมู่ที่ 1 โคกล่าม	138,957	16,337	7,596	11,258	174,148	64,986	108,416	40,457
หมู่ที่ 2 หนองแวงท่าวัด	60,208	37,007	36,245	25,844	159,304	41,730	93,294	24,438
หมู่ที่ 3 ถนนสะอาด	62,950	27,314	32,707	50,408	173,380	67,860	106,010	41,492
หมู่ที่ 4 รวง	71,955	40,466	61,011	40,818	214,250	50,957	94,125	22,386
หมู่ที่ 5 โนนโจด	132,508	89,762	72,381	24,683	319,333	79,205	177,968	44,142
หมู่ที่ 6 ลาด	56,420	32,753	34,321	24,451	147,944	52,330	117,537	41,574
หมู่ที่ 7 หนองโกน้อย	109,309	48,357	49,500	49,043	256,209	64,980	166,186	42,149
หมู่ที่ 8 โนนไทร	175,565	32,387	21,243	14,152	243,348	62,888	178,196	46,051
หมู่ที่ 9 รุ่งตะวัน	66,087	30,330	36,416	28,391	161,224	70,766	113,808	49,954
หมู่ที่ 10 โคกล่ามสอง	130,900	26,260	41,170	22,050	220,380	83,162	144,260	54,438

ที่มา : กรมการพัฒนาชุมชน (2566)

บทที่ 3

สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรกายภาพที่สำคัญต่อการทำการเกษตร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดปัจจุบันมีสถานะอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการใช้ที่ดินซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม รวมถึงมาตรการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

3.1.1 ป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

1) ป่าอนุรักษ์ ไม่พบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตวนอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า) ในพื้นที่

2) ป่าสงวนแห่งชาติ ได้มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มีนาคม 2535 และ 17 มีนาคม 2535 แบ่งออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) และเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) จากการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่พบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่

3.1.2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ ได้แก่

1) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4B เนื้อที่ 452 ไร่

2) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5B เนื้อที่ 21,692 ไร่

ทั้งนี้ เนื้อที่ดังกล่าวข้างต้นคำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเนื้อที่เบื้องต้นเท่านั้น ไม่สามารถใช้อ้างอิงได้ทางกฎหมาย

3.2 ทรัพยากรน้ำ

3.2.1 ปริมาณน้ำฝน พบว่า ในพื้นที่ตำบลท่าวัด มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในคาบ 30 ปี พ.ศ.2537-2566 มีปริมาณน้ำฝนรวม 1,181.6 มิลลิเมตรต่อปี

3.2.2 น้ำผิวดิน หมายถึง แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน ในพื้นที่ตำบลท่าวัด มีแหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติ ได้แก่ หนองคลอง หนองแดง หนองท่าเล หนองโนน หนองรวงใหญ่ หนองแวง หนองโคกดินแดง หนองสระ หนองเสียด หนองหลุงจาน ห้วยรวง ห้วยเสียว และห้วยโสกหัวสร้าง

3.2.3 น้ำบาดาล จากฐานข้อมูลน้ำบาดาลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2566) พบว่า ตำบลท่าวัด มีจำนวนบ่อบาดาลราชการจำนวน 4 บ่อ และจำนวนบ่อบาดาลเอกชนจำนวน 1 บ่อ

3.3 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในพื้นที่ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น พบหน่วยแผนที่ดินทั้งหมด 11 หน่วยแผนที่ดิน ดังนี้

3.3.1 ดินในพื้นที่ลุ่ม มี 5 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

- 1) หน่วยแผนที่ดิน Ki-sIA ชุดดินกุลาร้องไห้ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,836 ไร่ หรือร้อยละ 12.81 ของเนื้อที่ตำบล
- 2) หน่วยแผนที่ดิน Nbn-sIA ชุดดินหนองบุญนา มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,426 ไร่ หรือร้อยละ 6.44 ของเนื้อที่ตำบล
- 3) หน่วยแผนที่ดิน Nt-spd-clA ดินโนนไทยที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 833 ไร่ หรือร้อยละ 3.76 ของเนื้อที่ตำบล
- 4) หน่วยแผนที่ดิน Re-col-sIA ดินคล้ายชุดดินร้อยเอ็ดที่เป็นดินร่วนหยาบ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 4,483 ไร่ หรือร้อยละ 20.24 ของเนื้อที่ตำบล
- 5) หน่วยแผนที่ดิน Tsr-sicIA ชุดดินทุ่งสัมฤทธิ์ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 124 ไร่ หรือร้อยละ 0.56 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.2 ดินในพื้นที่ดอน มี 6 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

- 1) หน่วยแผนที่ดิน Bpi-lsB ชุดดินบ้านไผ่ มีเนื้อดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 7,413 ไร่ หรือร้อยละ 33.48 ของเนื้อที่ตำบล
- 2) หน่วยแผนที่ดิน Ht-slB ชุดดินห้วยแถลง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,049 ไร่ หรือร้อยละ 4.74 ของเนื้อที่ตำบล
- 3) หน่วยแผนที่ดิน Kng-slB ชุดดินคง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 19 ไร่ หรือร้อยละ 0.08 ของเนื้อที่ตำบล
- 4) หน่วยแผนที่ดิน Kng-gm-sIA/b ดินคงที่มีจุดประสีเทา มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ และมีคันทนา มีเนื้อที่ 358 ไร่ หรือร้อยละ 1.62 ของเนื้อที่ตำบล
- 5) หน่วยแผนที่ดิน Kng-gm-slB/b ดินคงที่มีจุดประสีเทา มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ และมีคันทนา มีเนื้อที่ 885 ไร่ หรือร้อยละ 4.00 ของเนื้อที่ตำบล
- 6) หน่วยแผนที่ดิน Pho-slB ชุดดินพล มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,718 ไร่ หรือร้อยละ 12.27 ของเนื้อที่ตำบล

ปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่ พบปัญหาดินทรายจัด มีเนื้อที่ 7,413 ไร่ หรือร้อยละ 33.48 ของเนื้อที่ตำบล คือ ชุดดินบ้านไผ่ (Bpi) และปัญหาดินเค็ม มีเนื้อที่ 2,960 ไร่ หรือร้อยละ 13.37 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ชุดดินกุลาร้องไห้ (Ki) และชุดดินทุ่งสัมฤทธิ์ (Tsr)

รายละเอียดของสมบัติดิน ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ดังแสดงในตารางที่ 3-1 และแผนที่แสดงในลักษณะของชุดดิน (รูปที่ 3-1)

ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

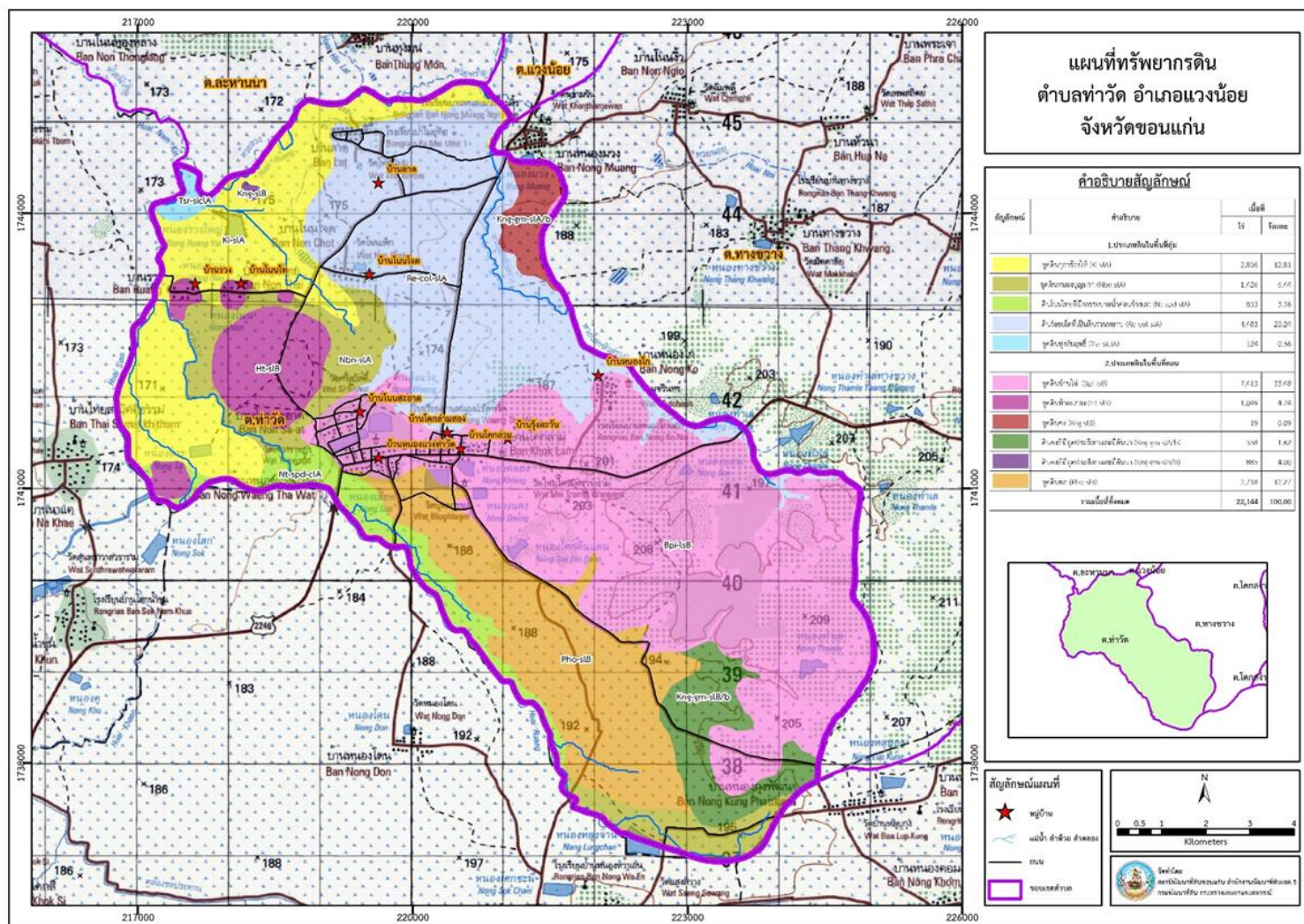
หน่วยแผนที่ดิน	ความลาดชัน (%)	ความลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน (cmol/kg)	ความอิ่มตัวเบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการนำไฟฟ้า (dS/m)	ความลึกของชั้นจาโรไซด์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
Bpi-lsB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	35-75	5.5-6.5	5.5-6.5	<2	-	7,413	33.48
Ht-slB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	1,049	4.74
Ki-slA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	6.0-6.5	6.0-8.0	4-8	-	2,836	12.81
Kn-g-slB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-5.5	5.5-7.0	<2	-	19	0.08
Kn-gm-slA/b	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-5.5	5.5-7.0	<2	-	358	1.62
Kn-gm-slB/b	2-5	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-5.5	5.5-7.0	<2	-	885	4.00
Nbn-slA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-5.5	5.5-6.5	<2	-	1,426	6.44
Nt-spd-clA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ปานกลาง	10-20	35-75	5.5-6.0	5.5-6.5	<2	-	833	3.76
Pho-slB	2-5	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	5.5-6.0	5.5-6.5	<2	-	2,718	12.27
Re-col-slA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	35-75	5.0-5.5	5.5-6.0	<2	-	4,483	20.24
Tsr-siclA	0-2	>150	เลว	ปานกลาง	>20	35-75	6.0-6.5	6.0-8.0	4-8	-	124	0.56
รวมทั้งหมด											22,144	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ที่มา: กองสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน (2566)

แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 3-1 ทรัพยากรดิน ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 4

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA)

4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1.1 ปัญหาหลักของตำบลท่าวัด คือ

- 1) ปัญหาการขาดแคลนน้ำและคุณภาพน้ำใต้ดิน
- 2) ปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดิน ได้แก่ ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน และปัญหาดินเค็ม
- 3) คนรุ่นใหม่ไม่สนใจงานด้านเกษตรกรรม และปัญหายาเสพติด ทั้งนี้รวมถึงการให้ความสำคัญของธรรมเนียมประเพณีของชุมชนน้อยลง การเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ขาดหายไป ทำให้ความสนใจในการสืบทอดอาชีพภาคการเกษตรลดน้อยลงส่งผลขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน/ภาคการเกษตร

4.1.2 ความต้องการของชุมชน เกษตรกร และตำบลท่าวัด มีความต้องการ 3 ประการ คือ

- 1) แก้ไขปัญหาแหล่งน้ำ เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำ
 - (1) พัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ ขุดลอกลำห้วย/แหล่งน้ำธรรมชาติ
 - (2) จัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร และอุปโภคบริโภค ทั้งบนดินและใต้ดิน (น้ำบาดาล, บ่อน้ำในไร่นา, ระบบส่งน้ำและระบบโซล่าเซลล์)
- 2) แก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน
 - (1) ถ่ายทอดความรู้และการจัดการด้านการเกษตร (ดิน น้ำ พืช ปุ๋ย) ที่เหมาะสม
 - (2) การปรับปรุงบำรุงดิน
 - (3) ปรับรูปที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน
 - (4) สนับสนุนปัจจัยการผลิต (พันธุ์ข้าว พันธุ์พืช ทนเค็ม)

ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาด้านกายภาพ โดยระบบ DPSIR มีรายละเอียดดังนี้

- 1) **แรงขับเคลื่อน (Driver)** มี 2 ประการ คือ
 - 1.1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
 - 1.2) การเพิ่มขึ้นของประชากร
- 2) **แรงกดดัน (Pressure)** ที่เกิดจากปัจจัยขับเคลื่อน มี 3 ประการ คือ
 - 2.1) ปริมาณน้ำฝนและจำนวนวันฝนตก /ภัยแล้ง
 - 2.2) ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรปริมาณมาก

- 2.3) ความต้องการใช้ที่ดินทำการเกษตรเพิ่มขึ้น
- 2.4) ปัญหายาเสพติด
- 3) **สถานะ (State)** ที่เกิดแรงกดดัน มี 7 ประการ คือ
 - 3.1) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และเพื่ออุปโภค/บริโภค
 - 3.2) คุณภาพน้ำใต้ดิน (น้ำบาดาลเค็ม)
 - 3.3) การชะล้างพังทลายของดินทำให้แหล่งน้ำตื้นเขิน
 - 3.4) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน ขาดความอุดมสมบูรณ์
 - 3.5) การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องเพื่อเพิ่มผลิตผลทางการเกษตร แต่ขาดการอนุรักษ์ดินและน้ำ
 - 3.6) ต้นทุนการผลิตสูง
 - 3.7) ภัยแรงงานไม่สนใจในการประกอบอาชีพการเกษตร
- 4) **ผลกระทบ (Impact)** ที่ปรากฏในพื้นที่ มี 7 ประการ คือ
 - 4.1) แหล่งน้ำทางธรรมชาติตื้นเขิน
 - 4.2) ผลผลิตทางการเกษตรลดลง
 - 4.3) รายได้ลดลง
 - 4.4) การแพร่กระจายดินเค็ม
 - 4.5) คุณภาพชีวิตลดลง
 - 4.6) ขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร
 - 4.7) เกษตรขาดความรู้และความเข้าใจในการทำเกษตรตามหลักวิชาการ
- 5) **การตอบสนอง (Response)** ของรัฐในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต มีดังนี้
 - 5.1) อดีต-ปัจจุบัน
 - (1) จัดหาแหล่งน้ำไร่นานอกเขตชลประทาน
 - (2) การปลูกหญ้าแฝก ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน รักษาและกักเก็บความชื้น
 - (3) ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ
 - (4) การปรับปรุงบำรุงดิน
 - (5) การขุดลอกลำห้วย/แหล่งน้ำธรรมชาติ
 - (6) การส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
 - (7) การรวมกลุ่มเกษตรกรรณาแปลงใหญ่ (ข้าว, พืชผัก)
 - (8) การถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการการเกษตร (ดิน น้ำ พืช ปุ๋ย)
 - 5.2) อนาคต
 - (1) พัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบทั้งตำบลดังมีรายละเอียดในรูปที่ 4-1

รูปที่ 4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน

ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น มีการเพาะปลูกพืช ดังนี้

- 1) มันสำปะหลัง เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม
- 2) อ้อยโรงงาน เกษตรกรส่วนใหญ่ ปลูกช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม
- 3) ข้าวนาปี-พืชผัก เกษตรกรจะปลูกข้าวนาปีระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม
- 4) ปอเทือง เกษตรกรจะปลูกหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมีนาคม

เดือน ชนิดพืช	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.
มันสำปะหลัง												
อ้อยโรงงาน												
ข้าวนาปี												
พืชผัก												
ปอเทือง												

รูปที่ 4-2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 5

การประเมินคุณภาพที่ดิน

5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดินหรือการประเมินความเหมาะสมของที่ดิน สอดคล้องตามหลักการของ FAO Framework ค.ศ. 1983 ซึ่งการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ เป็นการประเมินศักยภาพของที่ดินว่าที่ดินนั้นๆเหมาะสมมากหรือน้อยเพียงใดสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ หรือการปลูกพืชต่างๆ โดยพิจารณาจาก สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช สมบัติดินที่ได้จำแนกไว้ในแต่ละตำบล ร่วมกับการจัดการพื้นที่ เช่น ระบบชลประทาน พื้นที่ยกทรง การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น และนอกจากนี้พิจารณาความต้องการปัจจัยต่อการปลูกพืชแต่ละชนิด สอดคล้องตามหลักการของ FAO ได้แก่ ความต้องการด้านพืช ความต้องการด้านการจัดการ ความต้องการด้านการอนุรักษ์ (บัณฑิตและคำรน, 2542) รายละเอียดดังตารางที่ 5-1

ระดับความเหมาะสมของที่ดินได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลดิน การจัดการที่ดิน หรือดินที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามสภาพภูมิประเทศ (ซึ่งจะเรียกรวมว่าหน่วยที่ดิน) ลักษณะภูมิอากาศ พิจารณาร่วมกับระดับความต้องการปัจจัยต่อการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิด หลังจากนั้นดำเนินการประเมินคุณภาพที่ดิน ซึ่งสามารถจำแนกระดับความเหมาะสมของที่ดินได้เป็น 4 ชั้น ได้แก่ เหมาะสมสูง (S1) เหมาะสมปานกลาง (S2) เหมาะสมเล็กน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยที่

S1: ไม่มีข้อจำกัดด้านที่ดินตามปัจจัยที่ใช้พิจารณา

S2: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ง่ายหรือข้อจำกัดอาจไม่ส่งผลกระทบต่อ การเจริญเติบโตของพืชอย่างชัดเจน

S3: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ยาก ควรปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่นหรือ กิจกรรมอื่น (ส่วนใหญ่เป็นลักษณะทางกายภาพ)

N: มีข้อจำกัดที่พัฒนาหรือปรับปรุงที่ดินได้ยากมาก หากจะดำเนินการพัฒนาหรือ ปรับปรุงต้องใช้ต้นทุนสูงหรือเครื่องจักรขนาดใหญ่ แนะนำให้ปรับเปลี่ยนการผลิต

ตารางที่ 5-1 ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน

คุณภาพที่ดิน (Land Quality)	คุณลักษณะที่ดินตัวแทน (Land Characteristics)	ระดับความเหมาะสม (Land Suitability Rating)
1. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		
1.1. การหยั่งลึกของรากพืช (r)	ความลึกของดิน	S1
1.2. ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m)	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปี	S2m
1.3. ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)	สภาพการระบายน้ำของดิน	S2o
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		S2om
2. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		
2.1. สภาพการเขตกรรม (k)	ชั้นความยากง่ายในการเขตกรรม (ดินบน)	S1
2.2. ศักยภาพการใช้เครื่องจักรกล (w)	ความลาดชันของพื้นที่	S3w
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		S3w
3. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		
3.1 ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e)	ความลาดชันของพื้นที่	S3e
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		S3e
ความเหมาะสมด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละหน่วยที่ดินโดยรวม		S3ew

5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล

พืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกของตำบล ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย มะม่วง ยูคาลิปตัส พืชผัก

5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน

การประเมินคุณภาพที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือก ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น ได้ผลการประเมินคุณภาพที่ดิน ดังตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

หน่วยที่ดิน	ข้าว	มันสำปะหลัง	อ้อย	มะม่วง	ยูคาลิปตัส	พืชผัก
Bpi-lsB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns	S2n	S2ns
Ht-slB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns	S2n	S2ns
Ki-slA	S3x	N	N	S3xo	N	N
Kng-gm-slA/b	S2os	S2os	S2os	S2s	S2o	S2s
Kng-gm-slB/b	S2ewos	S2os	S2os	S2s	S2o	S2s
Kng-slB	S2ewos	S2os	S2os	S2s	S2o	S2s
Nbn-slA	S2s	N	S2os	S3o	N	N
Nt-spd-clA	S1	N	S2os	S3o	N	N
Pho-slB	S2ewos	S2os	S2os	S2s	S2o	S2s
Re-col-slA	S2ns	N	S2ons	S3o	N	N
Tsr-sicLA	S3x	N	N	N	N	N

หมายเหตุ: * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน
ความหมายของสัญลักษณ์แสดงข้อจำกัดชั้นความเหมาะสม

- e = ความเสียหายจากการกัดกร่อน
- w = ศักยภาพการใช้เครื่องจักร
- r = สภาวะการหยั่งลึกของราก
- z = สารพิษ
- x = การมีเกลือมากเกินไป
- m = ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช
- o = ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช
- n = ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร
- s = ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร

บทที่ 6

แผนการใช้ที่ดิน

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

ตามที่กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์การอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดิน และที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูงไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

การวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลเป็นการวางกรอบและนโยบายการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งจะมีความละเอียดและเฉพาะเจาะจงมากกว่าแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศ ที่ใช้เป็นกรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่ระดับประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางใช้ที่ดินให้ตรงกับศักยภาพโดยเฉพาะทางด้านการเกษตร และนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้การใช้ขอบเขตการปกครองในระดับตำบลจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีเป้าหมายและทิศทางสอดคล้องตามบริบทของแต่ละตำบล และมีผู้รับผิดชอบโดยตรง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนการใช้ที่ดินในระดับที่ใหญ่กว่านี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมเนื่องจากเป็นแผนงานสำหรับนำไปใช้ปฏิบัติงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในภาพรวม

ทั้งนี้แผนการใช้ที่ดินเป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยได้นำฐานข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลหัตถภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม การศึกษาด้านกายภาพ ได้จาก การวิเคราะห์สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับการพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตป่าไม้ตามกฎหมาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น ประกอบกับการพิจารณาจากทิศทางตามกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตการใช้ที่ดินภายในพื้นที่ตำบล เช่น ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ร่วมกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินตามศักยภาพของทรัพยากร เพื่อการรักษาคุณภาพของลักษณะทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลทุกด้านเพื่อให้ได้เขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ต่อไป

6.2 แผนการใช้ที่ดิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พบว่าแผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น สามารถกำหนดออกเป็น 5 เขตหลัก ได้แก่ เขตเกษตรกรรม เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เขตแหล่งน้ำ เขตพื้นที่อื่น ๆ เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 6-1 และรูปที่ 6-1)

6.2.1 เขตเกษตรกรรม เป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ที่อยู่นอกเขตที่มีการประกาศเป็นเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ซึ่งรัฐได้กำหนดเป็นพื้นที่ทำกิน มีการออกเอกสารสิทธิ์ซึ่งรวมถึงพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมด้วย เขตนี้รวมถึงการทำกิจกรรมภาคการเกษตรอื่นที่นอกเหนือจากการปลูกพืชด้วย ประกอบด้วย 4 เขตรอง ได้แก่ 4 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ และเขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 18,501 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 83.55 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง พื้นที่เขตนี้มีศักยภาพในการผลิตรองจากเขตเกษตรกรรมขั้นดี ซึ่งแบ่งออกเป็น 1 ประเภท ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) เป็นเขตที่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้มีข้อจำกัดต่อการเพาะปลูกพืชด้านความชื้นที่พืชนำไปใช้ประโยชน์ ในส่วนของที่ดินมีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับสูงถึงปานกลาง และนอกจากนี้พบว่าดินในพื้นที่เขตนี้มีสมบัติที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชแยกตามชนิดพืช มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2221) มีเนื้อที่ 8,584 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 38.77 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการทำนาในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม และปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

(2) เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2222) มีเนื้อที่ 28 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.12 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล ได้แก่ มะม่วง ฝรั่ง ขนุน

(3) เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2223) มีเนื้อที่ 131 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.59 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ สะเดา ยูคาลิปตัส ยางนา

(4) เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2224) มีเนื้อที่ 334 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.51 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย

(5) เขตปลูกพืชทางเลือก (สัญลักษณ์ 2225) มีเนื้อที่ 45 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.20 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันปลูกพืชผัก ไม้ดอก หรือเกษตรผสมผสาน โดยพืชที่ปลูกได้แก่ มะขามเทศ อินทผาลัม องุ่น

2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ พื้นที่เขตนี้ถูกกำหนดให้เป็นเขตเกษตรกรรมที่ต้อง มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาคือเป็นข้อจำกัดของการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต่างๆ การทำการเกษตรในเขตนี้อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก มีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม พบปัญหาทางกายภาพ ของดินที่สำคัญหลาย เช่น เป็นดินตื้นซึ่งเป็นข้อจำกัดของการหยั่งรากพืชในการยึดลำต้นและการดูดซับธาตุอาหารพืชในดิน เนื้อดินเป็นทรายจัด ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการอุ้มน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัน เป็นต้น จากข้อจำกัดการใช้ที่ดินดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องพัฒนา

ปรับปรุงและมีมาตรการเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการใช้พื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2310) มีเนื้อที่ 6,394 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 28.87 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

(2) เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2320) มีเนื้อที่ 29 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.13 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล ได้แก่ มะม่วง

(3) เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2330) มีเนื้อที่ 252 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.14 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ ยูคาลิปตัส ไม้ป่า

(4) เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2340) มีเนื้อที่ 1,893 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 8.55 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย

(5) เขตปลูกพืชทางเลือก (สัญลักษณ์ 2225) มีเนื้อที่ 30 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.14 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันปลูกพืชผัก ไม้ดอก หรือเกษตรผสมผสาน โดยพืชที่ปลูกได้แก่ มะขามเทศ อินทผาลัม

3) เขตประมง (สัญลักษณ์ 2400) มีเนื้อที่ 335 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.51 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่ทำกิจกรรมด้านการประมงได้แก่ การเลี้ยงปลาในบ่อน้ำ

4) เขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 446 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.01 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และเขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2510) ปัจจุบันมีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 72 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.32 ของเนื้อที่ตำบล

(2) เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2520) ปัจจุบันมีการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ประเภทต่าง ๆ มีเนื้อที่ 374 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.69 ของเนื้อที่ตำบล โดยประเภทของโรงเรือนที่พบได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงโค-กระบือ

6.2.2 เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,185 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.35 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตชุมชน/สถานที่ราชการ และเขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตชุมชน/สถานที่ราชการ (สัญลักษณ์ 3100) มีเนื้อที่ 1,155 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 5.22 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินชุมชนและที่อยู่อาศัย มีทั้งประเภทชุมชนเมือง ชุมชนชนบท และที่ตั้งของสถาบันและสถานที่ราชการต่าง ๆ

(2) เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต (สัญลักษณ์ 3200) มีเนื้อที่ 19 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.09 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินประเภท แหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรประเภทต่าง ๆ

(3) เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ (สัญลักษณ์ 3300) มีเนื้อที่ 11 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.05 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินนอกเหนือจาก 2 เขตดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ สวนสถานที่พักผ่อน โบราณสถาน

6.2.3 เขตแหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,235 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.58 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และเขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 4100) มีเนื้อที่ 855 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 3.86 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นลักษณะของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ห้วยหนองน้ำ เป็นต้น

(2) เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น (สัญลักษณ์ 4200) มีเนื้อที่ 380 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.71 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

6.2.4 เขตพื้นที่อื่น ๆ (สัญลักษณ์ 5000) มีเนื้อที่ 1,061 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.79 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่มีลักษณะการใช้ที่ดินที่มีความเฉพาะ เช่น ป่าละเมาะ ไม้พุ่ม พื้นที่ทิ้งขยะ เป็นต้น

6.2.5 เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สัญลักษณ์ 6000) มีเนื้อที่ 163 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.73 ของเนื้อที่ตำบล มีการใช้ที่ดินเป็นป่าไม้ที่พบในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งอยู่นอกเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็น ป่าปลูก ป่าชุมชน

ทั้งนี้ในเขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) หากมีการปรับปรุงบำรุงดิน หรือ ปรับโครงสร้างของพื้นที่ให้เหมาะสม ด้วยการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำประเภทต่าง ๆ สามารถยกระดับเป็นเขตเกษตรกรรมชั้นดีได้ เนื่องจากการบริหารจัดการด้านทรัพยากรน้ำไว้แล้ว โดยเฉพาะระบบชลประทาน

ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
1. เขตเกษตรกรรม	18,501	83.55
1.1 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง	9,122	41.19
1.1.1 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่2)	9,122	41.19
เขตทำนา	8,584	378.7
เขตปลูกไม้ผล	28	0.12
เขตปลูกไม้ยืนต้น	131	0.59
เขตปลูกพืชไร่	334	1.51
เขตปลูกพืชทางเลือก	45	0.20
1.2 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ	8,598	38.83
เขตทำนา	6,394	28.87
เขตปลูกไม้ผล	29	0.13
เขตปลูกไม้ยืนต้น	252	1.14
เขตปลูกพืชไร่	1,893	8.55
เขตปลูกพืชทางเลือก	30	0.14
1.3 เขตประมง	335	1.51

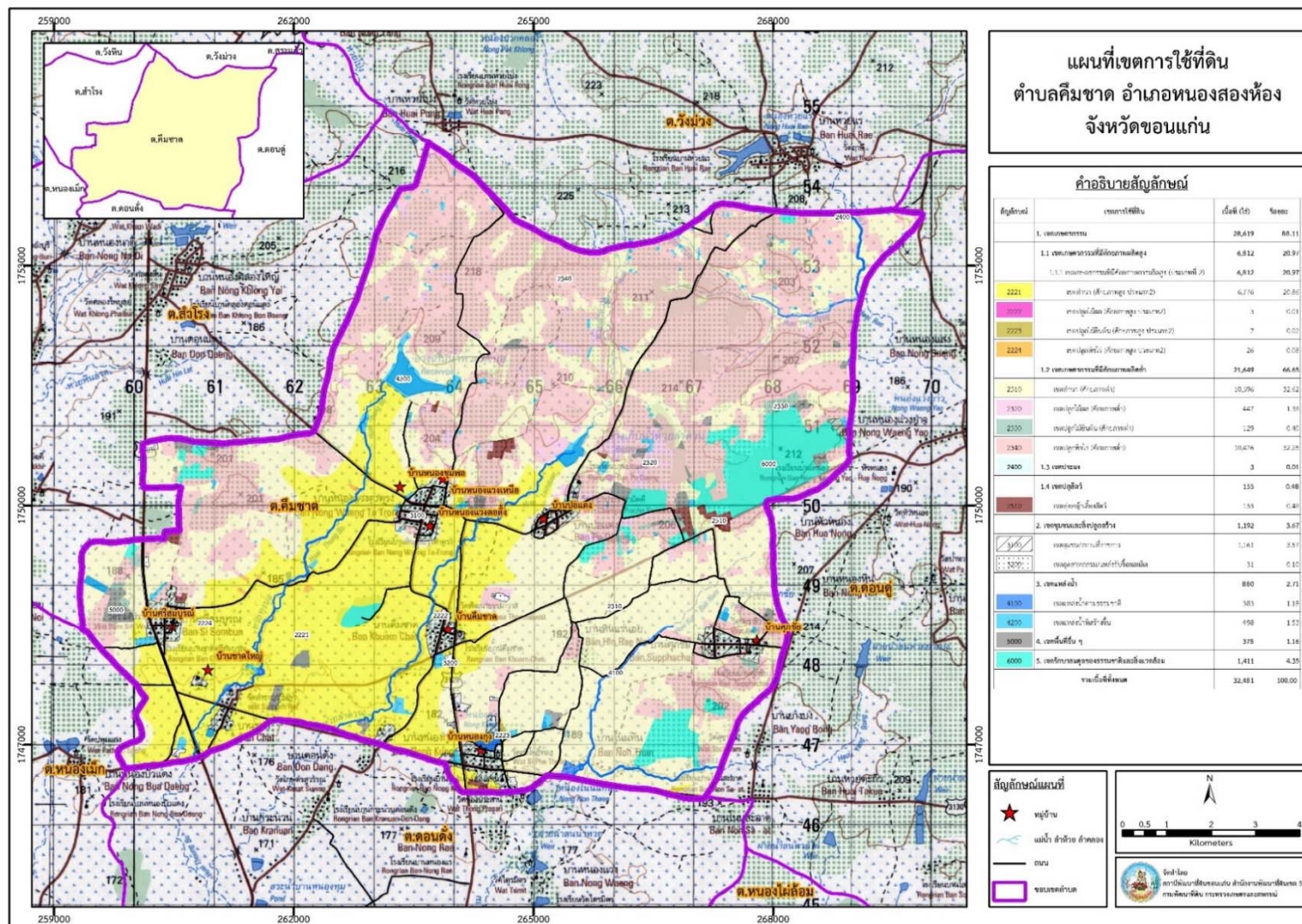
ตารางที่ 6-1 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
1.4 เขตปศุสัตว์	446	2.01
เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	72	0.32
เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	374	1.69
2. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,185	5.35
เขตชุมชน/สถานที่ราชการ	1,155	5.22
เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต	19	0.09
เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ	11	0.05
3. เขตแหล่งน้ำ	1,235	5.58
เขตแหล่งน้ำธรรมชาติ	855	3.86
เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	380	1.71
4. เขตพื้นที่อื่นๆ	1,061	4.79
5. เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	163	0.73
รวมเนื้อที่ทั้งหมด	32,481	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 7

การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภายหลังการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น แล้วจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

7.1.1 จัดทำเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2568 ถึง 2572

7.1.2 นำแผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัดไปเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวัด เพื่อมีมติให้ความร่วมมือในกิจกรรมพัฒนาที่ดินดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผน และได้รับการเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาตำบล

7.1.3 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น เสนอเป้าหมายและงบประมาณให้รายงานมายังกรมพัฒนาที่ดิน

7.1.4 กรมพัฒนาที่ดินพิจารณาสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมและโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดิน

7.1.5 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น นำเสนอต่อที่ประชุมจังหวัด/อำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานอื่น นำโครงการภายใต้หน่วยงานมาพัฒนาพื้นที่ตามแผนการใช้ที่ดินกำหนด

7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ (ตารางที่ 7-1)

เขตเกษตรกรรม

1) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์/ดินทราย/ดินเค็ม มีแผนงาน/โครงการปรับปรุงบำรุงดิน ดังนี้

- (1) ส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ และพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- (2) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด
- (3) จัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์
- (4) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรดด้วยโดโลไมต์
- (5) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่ดินเค็มน้อย-ปานกลาง
- (6) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (พืชผัก ข้าว)
- (7) บริหารจัดการดินและวิเคราะห์ดินทางห้องปฏิบัติการ

2) การชะล้างพังทลายของดิน มีแผนงาน/โครงการฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ดังนี้

- (1) ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ
- (2) ป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและฟื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมด้วยระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ

3) พื้นที่ขาดแคลนน้ำ มีแผนงาน/โครงการบริหารจัดการน้ำ ดังนี้

(1) ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น

การดำเนินงานของหน่วยงานอื่น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่ทางหน่วยงานอื่นได้รับการจัดสรรให้ดำเนินงาน (ตารางที่ 7-2)

7.3.1 เขตเกษตรกรรม

1) เขตทำนา เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล และเขตปลูกไม้ยืนต้น

(1) การอบรมความรู้ด้านการผลิตข้าวและเทคโนโลยีการผลิตข้าวขั้นสูงที่เหมาะสมในการเพิ่มคุณภาพและปริมาณของการผลิตข้าว (กรมการข้าว)

(2) อบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices : GAP) (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัด)

(3) อบรมความรู้ด้านการจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช (สำนักงานเกษตรอำเภอ)

(4) สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาล (สำนักงานทรัพยากรน้ำบาดาล)

2) เขตปศุสัตว์ และเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ส่งเสริม/สนับสนุนการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด)

7.3.2 เขตแหล่งน้ำ

สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทานจังหวัด/องค์การบริหารส่วนจังหวัด)

7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการดำเนินการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2567 สามารถสรุปความต้องการของประชาชนได้ 3 ประเด็น ได้แก่ การแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การขาดแคลนน้ำ และปรับปรุงที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ของตำบลท่าวัด กรมพัฒนาที่ดินได้วิเคราะห์เบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ปัญหาของตำบลท่าวัดในภาพรวมสรุปได้ว่า มีปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ (1) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และ (2) ปัญหาดินเสื่อมโทรม ดินเค็ม ความอุดมสมบูรณ์ต่ำปัญหาดังกล่าวนี้มีผลต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของตำบลท่าวัด ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนโดยรวม

ในกรณีของปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินนั้น ได้แก่ (1) ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน (2) ดินเค็ม (3) ดินทราย โดยพื้นที่ตำบลท่าวัด ในส่วนของปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดินที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการใช้ที่ดินติดต่อกันเป็นเวลานานโครงสร้างของดินได้มีการเปลี่ยนแปลง ในพื้นที่ที่มีการไถพรวนด้วยเครื่องจักรกลติดต่อกันเป็นระยะเวลานานทำให้ดินแน่นตัว น้ำในดินและอากาศในดินที่เคยมีอยู่สูญหายไป ส่วนธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุก็มีปริมาณลดลงเช่นเดียวกัน เนื่องจากพืชนาไปใช้ และอินทรีย์วัตถุได้สลายตัวไปให้ดินเสื่อมโทรมดินที่มีความรุนแรงมากขึ้น สำหรับปัญหาดินเค็มของตำบลท่า

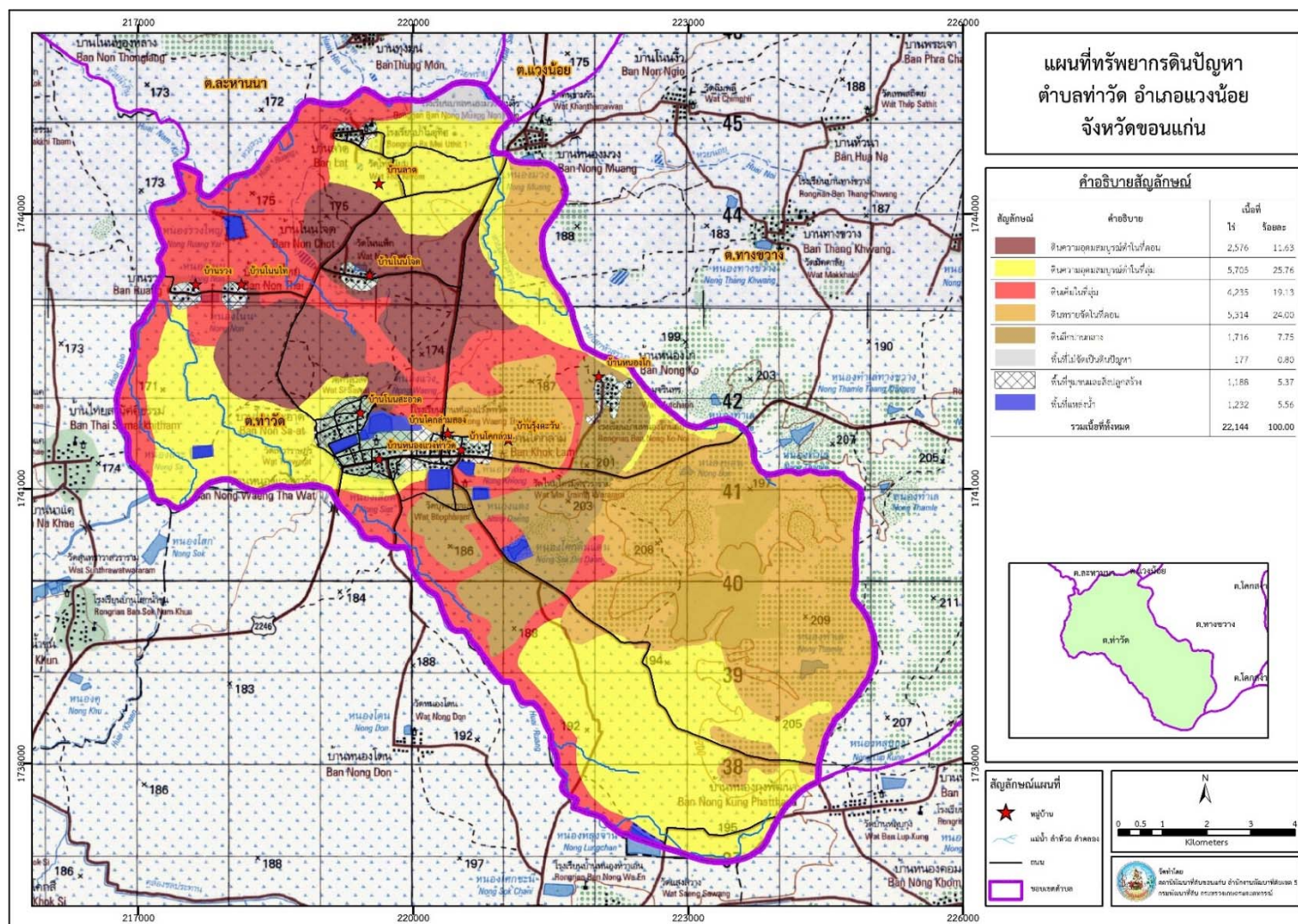
วัด จะพบคราบเกลือสีขาวปรากฏอยู่บนผิวดินเป็นหย่อม ๆ เนื่องจากมีสารละลายเกลือมากเกินไป ทำให้ดินในบริเวณที่เป็นดินเค็ม พืชเจริญเติบโตได้ไม่ดี ลำต้นแคระแกร็น ให้ผลผลิตต่ำ สาเหตุมาจากธาตุอาหารในดินขาดความสมดุล ทำให้พืชขาดน้ำจากความเป็นพิษของโซเดียม และคลอไรด์ที่อยู่ในดิน ความต้องการของชุมชนจึงเป็นด้านการแก้ปัญหาดินเค็ม ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และต้องการพันธุ์พืชทนเค็ม (รูปที่ 7-1)

ในกรณีของการขาดแคลนน้ำและคุณภาพน้ำใต้ดิน จากปัญหาลำน้ำตามธรรมชาติ ฝาย และอ่างเก็บน้ำต้นเขินไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตามที่ควรจะเป็น เกิดจากหน้าดินที่ถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติเกิดทับถมในแหล่งน้ำธรรมชาติจนตื้นเขิน และคุณภาพน้ำใต้ดินในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นน้ำเค็ม เนื่องจากมีชั้นเกลือหินอยู่ (รูปที่ 7-2) เมื่อมีการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลก็อาจส่งผลทำให้เกิดน้ำบาดาลเค็ม ทำให้ไม่สามารถนำน้ำบาดาลไปใช้งานได้ จากการที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้มีกิจกรรมที่ต้องใช้น้ำเพิ่มขึ้น ทำการเกษตรเพิ่มขึ้นความต้องการใช้น้ำมากขึ้น และการเกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เช่น ปริมาณฝนน้อย ฝนทิ้งช่วง จนเกิดความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชุมชนมีความต้องการระบบการสำรองน้ำธรรมชาติในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด เนื่องจากเป็นเขตกรรมที่อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว จึงจำเป็นต้องวางระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อกักน้ำในดิน คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อจัดหาน้ำให้แหล่งน้ำต้นทุน โดยวิธีการต่างๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการ

การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำจะต้องดำเนินการทั้งตำบล ควบคู่กันทั้งปัญหาดินเสื่อมโทรม โดยการจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบทั้งด้านพัฒนาที่ดินและระบบน้ำ ในโครงการ“การพัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบ” ได้แก่ การขุดลอกลำห้วย ก่อสร้างสระน้ำ ฝายกั้นน้ำ การเจาะบ่อน้ำบาดาล ปรับรูปที่ดินปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต การปรับปรุงบำรุงดิน และการทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อให้การใช้ที่ดินสามารถใช้พื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์ทั้งตัวเกษตรกร ชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

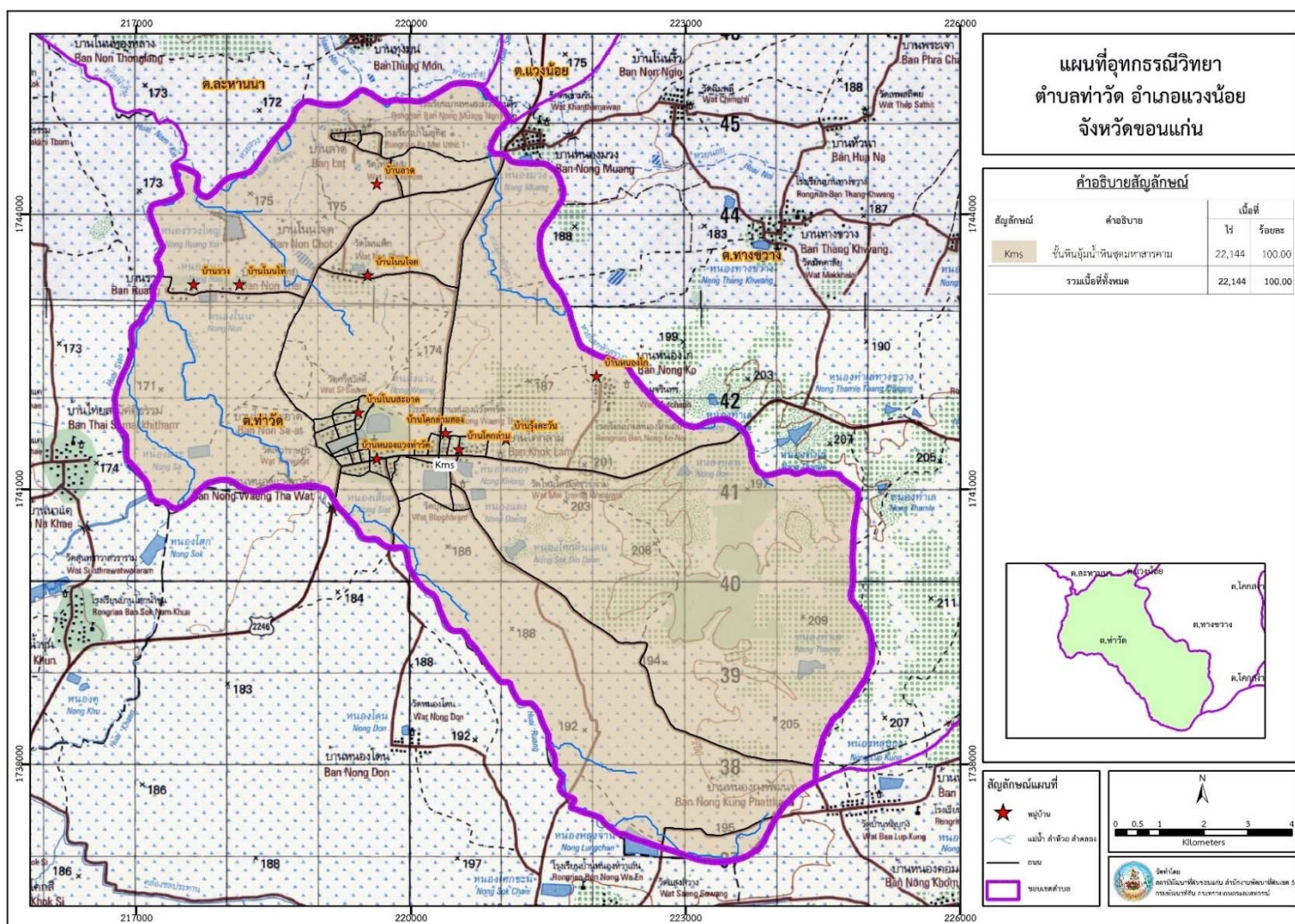
แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 7-1 ทรัพยากรดินปัญหา ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 7-2 อุตุนิยมวิทยา ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
1. เขตทำนา เนื้อที่ 14,978 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	1,058,750
2.. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 57 ไร่	1.1 ส่งเสริมการผลิตและใช้สารอินทรีย์ลดการใช้	12,500
3. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 383 ไร่	สารเคมีทางการเกษตร	
4. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 2,227 ไร่	1.2 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	30,000
5. เขตปลูกพืชทางเลือก	1.3 จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	297,500
เนื้อที่ 75 ไร่	1.4 จัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	50,000
	1.5 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้	35,000
	สารเคมีทางการเกษตร	
	1.6 ส่งเสริมและปรับปรุงพื้นที่ดินกรด	7,500
	1.7 จัดหาปูนโดโลไมต์	425,000
	1.8 ส่งเสริมและปรับปรุงพื้นที่ดินเค็มน้อย-ปานกลาง	15,000
	1.9 จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	148,750
	1.10 การบริหารจัดการดินและวิเคราะห์ดินทาง	37,500
	ห้องปฏิบัติการ	
	2. การบริหารจัดการน้ำ	1,687,500
	2.1 ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	1,387,500
	2.2 จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม	300,000
	ทางการเกษตรตาม Agri-map	
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	240,000
	3.1 อนุรักษ์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก	240,000
รวมเขตกรรม	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	1,058,750
	2. การบริหารจัดการน้ำ	1,687,500
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	600,000
รวมเป้าหมายดำเนินงานและงบประมาณ		2,986,250

หมายเหตุ : งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับ
จัดสรรให้ดำเนินการ

ตารางที่ 7-2 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1. เขตเกษตรกรรม 1.1 เขตทำนา เนื้อที่ 14,978 ไร่ 1.2 เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 57 ไร่ 1.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 383 ไร่ 1.4 เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 2,227 ไร่ 1.5 เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 75 ไร่	การแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและเพิ่มศักยภาพการผลิต 1) โครงการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพ (สำนักงานสหกรณ์จังหวัด/องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวัด) 2) โครงการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวัด) 3) โครงการไถกลบตอซังพืช (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวัด) 4) โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) (สำนักงานเกษตรอำเภอ) 5) โครงการเกษตรอินทรีย์สู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร) การปรับปรุงที่ดินและปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต 1) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (สำนักงานเกษตรอำเภอ/กรมการข้าว) 2) โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 3) โครงการส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรผสมผสาน (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 4) โครงการผลิตพันธุ์พืชและปัจจัยการผลิต (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 5) โครงการศักยภาพการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร (สำนักงานสหกรณ์จังหวัด) 1.5 ปศุสัตว์ เนื้อที่ 446 ไร่ 1) โครงการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมด้านปศุสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด) 2. เขตแหล่งน้ำ เนื้อที่ 1,235 ไร่ 1) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ (องค์การบริหารส่วนจังหวัด/องค์การบริหารส่วนตำบล) 2) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก (องค์การบริหารส่วนจังหวัด/องค์การบริหารส่วนตำบล)

ตารางที่ 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ โครงการนำร่องตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572	
1. เขตทำนา เนื้อที่ 14,978 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน													1,058,750
2.. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 57 ไร่	1.1 ส่งเสริมการผลิต และใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี	ราย	500	500	500	500	500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	12,500
3. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 383 ไร่	1.2 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	ไร่	400	400	400	400	400	2,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	30,000
4. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 2,227 ไร่	1.3 จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	2	2	2	2	2	10	59,500	59,500	59,500	59,500	59,500	297,500
5. เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 75 ไร่	1.4 จัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	แห่ง	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	50,000	50,000
	1.5 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี	กลุ่ม	2	2	2	2	2	10	7,000	7,000	7,000	7,000	7,000	35,000
	1.6 ส่งเสริมและปรับปรุงพื้นที่ดินกรด	ไร่	100	100	100	100	100	500	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500	7,500
	1.7 จัดหาปุ๋ยโดโลไมต์	ตัน	50	50	50	50	50	250	85,000	85,000	85,000	85,000	85,000	425,000
	1.8 ส่งเสริมและปรับปรุงพื้นที่ดินเค็มน้อย-ปานกลาง	ไร่	200	200	200	200	200	1000	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000	15,000
	1.9 จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	1	1	1	1	1	5	29,750	29,750	29,750	29,750	29,750	148,750

แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 7-3 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572	
1. เขตทำนา เนื้อที่ 14,978 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน													
2.. เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 57 ไร่	1.10 การบริหารจัดการดินและวิเคราะห์ดินในห้องปฏิบัติการ	ตัวอย่าง	50	50	50	50	50	250	7,500	7,500	7,500	7,500	7,500	37,500
3. เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 383 ไร่	2. การบริหารจัดการน้ำ													
4. เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 2,227 ไร่	2.1 ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	บ่อ	15	15	15	15	15	75	277,500	277,500	277,500	277,500	277,500	1,387,500
5. เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 75 ไร่	2.2 จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมทางการเกษตร Agri-map	ไร่	0	0	0	0	150	150	0	0	0	0	300,000	300,000
	3. การฟื้นฟูและป้องกัน การชะล้างพังทลายของดิน													
	3.1 อนุรักษ์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก	กล้า	100,000	0	0	0	100,000	200,000	120,000	0	0	0	120,000	240,000
รวมเป้าหมายดำเนินงานและงบประมาณ														2,986,250

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. 2566. **ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)**รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล ปี 2565. แหล่งที่มา : <https://ebmn.cdd.go.th/>, 1 มิถุนายน 2566.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2566. **ปริมาณน้ำและจำนวนบ่อบาดาล ปี 2565**. แหล่งที่มา: <http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/search.php>, 26 พฤษภาคม 2566.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2567. **จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จำแนกรายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2566)**. แหล่งที่มา : <http://mvos2.gistda.or.th/>, 15 พฤษภาคม 2566
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2567. **ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566)**. กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ.
- กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2566. **แผนที่ทรัพยากรดิน (ไฟล์ข้อมูล)**. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน. 2566. **แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน ปี 2566 (ไฟล์ข้อมูล)**. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- บัณฑิต ต้นศิริ และ คำรณ ไทรพิภ. 2542. **คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน**. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.
- สำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่. 2566. **แผนที่ขอบเขตตำบล ปี 2564 (ไฟล์ข้อมูล)**. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. 2566. **รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565)**. แหล่งที่มา : <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate/Area/statpop>, 1 พฤษภาคม 2566.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวัด. 2567. **ข้อมูลพื้นฐาน**. แหล่งที่มา <http://www.thawat.go.th>, 28 กันยายน 2567

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) ตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

แผนการใช้ที่ดินตำบลท่าวัด อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายบุญช่วย	ช่วยระดม	ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
นางปราณี	สีหพันธ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านวางระบบการพัฒนาที่ดิน
นางอุษา	จักราช	นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ

ผู้ดำเนินการ

นางสุกัญญา	ทวีกิจ	ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
นางภาวิณี	เรืองจันทร์	นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นางสาวอุบล	วงศ์ภูธรณ์	นักวิชาการเกษตร
นายชนันญ์	นาคเอก	นักวิชาการเกษตร
นางสาวอัจฉรา	สุกรรณ์	เจ้าหน้าที่แผนที่ภาพถ่าย

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์